

บทที่ 5

สรุปผล และอภิปรายผล

การวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปผล อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่ จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1.1 การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

1.2 การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม 3 โรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู โรงเรียนละ 3 คน รวม 9 คน

1.3 สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมโดยการนำรูปแบบไปทดลองปฏิบัติจริงโดยครูในโรงเรียนเรียนร่วมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย 1 โรงเรียน ครูจำนวน 22 คน ทดลองใช้รูปแบบ 1 ภาคเรียน มีผล ดังนี้

2.1 ผลการสะท้อนคิดการอบรมพัฒนาครูการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

2.2 ผลการนิเทศติดตาม การดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

2.3 ผลการสะท้อนคิดหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

2.4 ผลการประเมินศักยภาพของครูก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

2.5 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า

ผู้วิจัยสร้างรูปแบบโดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักการและแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม และหลักการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้นำผลจากการศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม 3 โรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู โรงเรียนละ 3 คน รวม 9 คน เพื่อให้ได้สภาพการดำเนินการในการจัดการเรียนร่วมเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างรูปแบบ ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมที่ใช้หลักการจิตตปัญญาศึกษา 7 หลักการ คือ หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ หลักความรักความเมตตา หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ หลักการเผชิญความจริง หลักความต่อเนื่อง หลักความมุ่งมั่น และหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดเป็นสาระ 6 โมดูล 14 กิจกรรม ทั้งนี้รูปแบบมีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ จุดประสงค์ ลักษณะสำคัญ ขั้นตอน และการวัดและประเมินผล มีขั้นตอนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนเพื่อการพัฒนา ประกอบด้วย ขั้นการสร้างความตระหนักรู้ ขั้นน้อมใจสู่การพัฒนา ขั้นมุ่งหน้าลงมือปฏิบัติ ขั้นเกิดผลชัดเจนจิตตปัญญา ผู้วิจัยหาคุณภาพของรูปแบบด้วยการนำรูปแบบฯให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบ โดยการนำรูปแบบให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาให้คำแนะนำ มีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นนำรูปแบบหาคุณภาพอีกขั้นตอนโดยการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ที่เชี่ยวชาญด้านจิตตปัญญาศึกษา ด้านนวัตกรรมทางการศึกษาและด้านการวัดและประเมินผล จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการปรับแก้ไขตามข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มจนผู้เชี่ยวชาญมีข้อสรุป พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ข้อคิดเห็นว่าเป็นรูปแบบที่มีคุณภาพ พร้อมนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบได้

2. ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

2.1 ผลการสะท้อนคิดจากการอบรมพัฒนาครูการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม แยกตามโมดูลในการพัฒนา พบว่า

โมดูลที่ 1 จิตตปัญญาศึกษา พบว่า

ด้านจิตตปัญญาศึกษา จากที่ครูสะท้อนคิด พบว่าครูยังไม่รู้จักจิตตปัญญาศึกษาว่าเป็นอย่างไร อบรมเป็นครั้งแรก รู้สึกดี น่าสนใจ ไม่เหมือนการอบรมแบบอื่นที่เคยอบรมมาที่ผ่านมามีส่วนใหญเป็นการอบรมแบบให้ความรู้ นั่งฟังและจดบันทึกความรู้จากการบรรยายของวิทยากรที่มาให้ความรู้ แต่จิตตปัญญาศึกษาเป็นการอบรมให้ความรู้ที่ผ่อนคลาย วิทยากรเป็นกันเองรู้สึกสบายใจ และมีความสุขกับการอบรม การได้ทำสมาธิทำให้รู้สึกดี การได้นั่งอบรมบนพื้นที่โล่งกว้าง รู้สึกเหมือนการอยู่กับเพื่อนๆ และครอบครัว ในระหว่างที่วิทยากรให้ทำสมาธิทำให้ได้ทบทวนตัวเอง รู้สึกถึงความสงบและมีสติมากขึ้นหลังจากที่เหนื่อยล้าจากการรับผิดชอบงานที่หนักในโรงเรียน โรงเรียนมีงานเยอะมาก ทั้งงานสอนและงานตามนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษา หลักการ 7 ข้อ ของจิตตปัญญาศึกษาน่าสนใจมาก โดยเฉพาะหลักความรัก ความเมตตาและหลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เพราะการดูแลเด็กพิเศษที่เรียนร่วมต้องใช้อย่างมาก การอบรมจิตตปัญญาศึกษาวันนี้จึงเป็นการอบรมที่น่าสนใจมาก แนวทางในการจัดกิจกรรมการอบรมก็ดี ด้านการจัดการเรียนร่วม ครูเล่าว่า โรงเรียนมีการจัดการเรียนร่วมโดยเป็นโรงเรียนต้นแบบการเรียนร่วมของเขตพื้นที่ มีเด็กพิเศษเรียนร่วมมากกว่าหนึ่งร้อยคน ส่วนใหญ่เป็นเด็กประเภทเรียนรู้อ่อน มีนักเรียนเรียนร่วมอยู่ทุกระดับชั้น ตั้งแต่อนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 การสอนเด็กพิเศษเรียนร่วมค่อนข้างเป็นภาระ โดยเฉพาะเด็กที่เรียนรู้อ่อนทำให้เรียนรู้ไม่ทันเพื่อน ครูต้องใจเย็นและมีเมตตา เสียสละจริงๆ จึงจะจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ จากการดูวิดีโอเด็กพิการที่ชื่อ “นิค” ที่วิทยากรให้ดูทำให้เกิดความรู้สึกว่าการได้สอนเด็กพิเศษที่มาเรียนร่วมคือการได้ทำหน้าที่ของครูที่ยิ่งใหญ่ และน่าภาคภูมิใจ อีกกิจกรรมที่ทำให้รักและเข้าใจเด็กพิเศษมากยิ่งขึ้นคือ “กิจกรรมมัดแปดด้าน” เพราะทำให้เห็นใจเด็กพิเศษที่มาเรียนร่วมมากขึ้นกว่าเดิม คิดว่าจะนำกิจกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาครั้งนี้ไปใช้ในการสอนเพื่อทำให้เด็กๆ รักกัน ช่วยเหลือกัน ครูสรุปว่าเริ่มมองเห็นวิธีการในการสอนให้เด็กนักเรียนเป็นเด็กดีและมองประโยชน์ส่วนรวม เห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือผู้อื่น

โมดูลที่ 2 รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น พบว่า ครูชอบการทำสมาธิในระยะเวลาสั้นๆ แบบนี้ ไม่มากไปไม่น้อยไป นานมากจะปวดเข่า ชอบกิจกรรมการล้อมวงสนทนามาก เพราะจะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ครูทุกคนในโรงเรียนได้มีโอกาสได้เปิดใจพูดคุยกัน และบรรยากาศเป็นกันเองดีมาก โดยปกติจะทำแต่งงาน ทำงานโครงการมันไม่ค่อยได้มานั่งพูดคุยกันแบบนี้ และวิทยากรทุกท่านใจดีและเป็นกันเอง ทำให้บรรยากาศการอบรมดีมาก การล้อมวงสนทนาและ

จับคู่เล่าเรื่องราวของตนเองให้เพื่อนฟังและให้เพื่อนเล่าให้เราฟัง ทำให้เราได้ทบทวนตัวเราเอง และรู้จักเพื่อนมากขึ้น แม้เพื่อนที่อบรมครั้งนี้จะเป็นเพื่อนครูที่ทำงานด้วยกันมาหลายปี แต่เราไม่เคยพูดคุยกันแบบนี้ ส่วนใหญ่คุยกันเรื่องงานและเรื่องทั่วๆ ไป เพื่อนครูบางคนเล่าเรื่องราวให้เราฟังทำให้เรารู้และเห็นใจเพื่อนมากขึ้น บางคนเราเพิ่งทราบเรื่องราวของเขา เช่นเพื่อนเล่าว่าที่ต้องมาโรงเรียนสายบ่อยๆ เพราะมีปัญหาในครอบครัว สามมีและลูก รวมทั้งสุขภาพที่ไม่ดี ฟังเรื่องราวแล้ว ทำให้เกิดความเห็นใจเพื่อนครูที่เล่าเรื่อง พร้อมทั้งคิดว่าเมื่อก่อนเราไม่ควรไปคิดไม่ดีกับเพื่อนเลย ความเป็นมาแต่ละคนแตกต่างกันจริง ๆ กิจกรรม “ผู้นำสีทิต” ทำให้ทุกคนได้ทบทวนและวิเคราะห์ตนเองรวมทั้งเข้าใจในบุคลิกภาพของเพื่อนๆ ว่าโดยแท้จริงแล้วคนแต่ละคนจะมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไป ลักษณะนิสัยใจคอแต่ละคนไม่เหมือนกัน แต่ต้องอยู่ร่วมกัน ต้องทำงานร่วมกัน หรืออาจสรุปง่าย ๆ ว่ามีทั้งข้อดีและข้อด้อยในตัวเองกันทุกคน ถ้ามองแง่ดีและหยิบข้อดีมาทำงานร่วมกันจะเกิดการงานที่ดีมีประสิทธิภาพ เมื่อมีการล้อมวงสนทนาให้นำเสนอลักษณะของแต่ละคนตามกิจกรรมผู้นำสีทิต จะยิ่งทำให้มองภาพบุคลิกภาพแต่ละคนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และบางคนเพิ่งค้นพบบุคลิกภาพบางมุมมองของตนเองเพิ่มขึ้นอีก ว่าโดยแท้จริงแล้วอาจมาบางบุคลิกของเราที่ได้จากมุมมองของเพื่อนที่ล้อมวงสนทนาสะท้อนให้ฟัง

โมดูลที่ 3 เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น พบว่า กิจกรรมวันนี้วิทยากรให้ฟังเพลงและเดินตามจังหวะเพลงจิตตปัญญาศึกษา รู้สึกสนุกมากเพราะไม่ใช่การอบรมเหมือนที่เคยเจอ แต่เป็นการอบรมที่ไม่เครียด ผ่อนคลาย และที่ชอบมากคือความหมายของเพลงจิตตปัญญาศึกษา ได้ฟังแล้วกินใจ ประทับใจ และรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นครู รักอาชีพครูมากขึ้นเยอะเพราะเนื้อเพลงที่วิทยากรให้ฟังมีความหมายดี เช่น “จิตอ่อนโยนให้ความรัก ใจพุ่มพักด้วยเมตตา” “จากจิตเล็ก ๆ สู่อุจจิมใหญ่ จากกายสู่อใจไปปัญญา” “ตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้ง จะเข้าถึงซึ่งใจเขา” การได้วิเคราะห์และคิดเกี่ยวกับเนื้อหาเพลงจึงทำให้เราได้เข้าใจในตัวเราและบทบาทหน้าที่ของความ เป็นครูที่ต้องรักและเมตตาต่อศิษย์ให้มากขึ้น ทำงานกับผู้อื่นด้วยความเข้าใจกันโดยมีเป้าหมายร่วมกันคือสอนให้ศิษย์เป็นคนดี

กิจกรรมตัวตนและต่อเติมได้ทำแล้วทำให้ได้มีเวลาที่เหมือนเราได้ย้อนทบทวนชีวิตตัวเอง ทำแต่งงาน งาน งาน วันนี้เหมือนเราได้ปลดปล่อย ผ่อนคลายและมีความสุขมาก เพราะเรารู้สึกสงบและใช้เวลาสั้นในช่วงอบรมอย่างมีความหมายมากสำหรับชีวิตของเราเอง นอกจากนี้ยังได้มองไปถึงตัวตนของเด็กนักเรียนแต่ละคนที่สอนอยู่ เพราะเด็กในโรงเรียนนั้นนอกจากจะเป็นโรงเรียนที่เป็นเด็กเรียนร่วมแล้ว ยังเป็นเด็กที่ครอบครัวยากจนและแตกแยก ทำให้ส่งผลถึงพฤติกรรมที่เป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ขาดคนดูแลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากครอบครัวของเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ไปทำงานในกรุงเทพฯ และปล่อยบุตรหลานไว้กับปู่ ย่า ตา ยาย หรือบางครอบครัวปล่อยลูกอยู่เพียงลำพังไม่มีใครดูแล รวมทั้งเด็กพิเศษที่มาเรียนร่วมก็จะมีหลายประเภท บางครอบครัวดูแลลูกอย่างดี ให้ความร่วมมือกับครูในการดูแลเด็ก

ร่วมกับทางโรงเรียน บางครอบครัวก็ปล่อยให้ป็นหน้าที่ของครูเพียงลำพัง การอบรมวันนี้จึงทำให้ตระหนักถึงความแตกต่างทั้งของครูและนักเรียนที่ต้องเข้าใจและทำวันนี้ให้ดีที่สุด

โมดูลที่ 4 การดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น พบว่า ครูเล่าว่าวันนี้นอกจากจะเริ่มต้นตึ่ด้วยการนั่งสมาธิ จากนั้นวิทยากร ให้เดิน “ป่าดวันจีน” เดิมสงสัยว่าเพลงอะไรทำไมต้องเดินแล้วได้อะไร แต่เมื่อวิทยากรสรุปในวงสนทนาว่า ป่าดวันจีนคืออะไร เดินแล้วได้อะไรจากความสงสัยแต่เดิมาก็เริ่มคลี่คลายเนื่องจากวิทยากรได้เล่าให้ฟังในวงสนทนาว่า ป่าดวันจีนคือทำรำช้า ๆ ง่าย ๆ ของจีนที่มีท่วงท่าที่ทำให้ทุกส่วนของร่างกายได้เคลื่อนไหวและมีผลดีต่ออวัยวะทุกส่วนของร่างกายและส่งผลถึงการมีสุขภาพร่างกายที่ดีด้วย มีทั้งหมด 8 ท่ารำ ซึ่งการตั้งชื่อว่าป่าดวันจีน เนื่องมาจากคำว่าผ้าไหมที่สวยงามที่สุด 8 ชั้น วิทยากรสรุปว่า การเรียนรู้จะเกิดได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่าง ร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งจะต้องพร้อมทุกด้าน ทุกวันนี้เราขัดเขี่ยความรู้ให้เด็กเพื่อให้รู้ให้จำให้ทำข้อสอบได้ แต่เราลืมเติมเต็มหัวใจและเสริมสร้างร่างกายที่มีสุขภาพที่ดี ต้องขอบคุณวิทยากรที่ช่วยกระตุ้นเตือนให้พวกเรามีสติ และมีปัญญาในการสอนเด็กนักเรียน บางครั้งเราก็ลืม สอนเด็กแต่ความรู้ความจำเพียงอย่างเดียว ต้องอ่านออกต้องเขียนได้ต้องจำได้ เพื่อจะต้องสอบวัดความรู้ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับประเทศเราลืมไปว่าเมื่อเขาเติบโตเขาจะต้องไปใช้ชีวิตกับสังคมภายนอกให้ได้อย่างมีความสุข กิจกรรมที่ชอบมากที่สุดจากการอบรมคือ การสนทนาประสาพี่น้องที่ทำให้เพื่อครูทุกคนในวันนี้ได้เปิดใจคุยกัน ซึ่งที่ผ่านมาเราไม่เคยปฏิบัติต่อกันมาก่อน วันนี้เราได้จับมือกัน กอดกัน พุดคุยกัน แลกเปลี่ยนความในใจกัน นับเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ถ้าเป็นไปได้อยากนำกิจกรรมนี้ไปใช้ในการสอนเด็กนักเรียนด้วย เพื่อให้เด็ก ๆ รักกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกหนึ่งกิจกรรมที่ชอบพอ ๆ กันคือสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยให้เรารับรู้ได้เลยว่าเราต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องทำงานร่วมกัน ต้องดำเนินชีวิตไปด้วยกัน ทุกคนในสังคมเป็นส่วนหนึ่งซึ่งกันและกัน

โมดูลที่ 5 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า ครูสรุปผลการสะท้อนคิดว่า การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในแต่ละกลุ่มสาระวิชานั้น โดยภาพรวมทุกกลุ่มสาระวิชาได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยนำกิจกรรมตามหลักการของจิตตปัญญาศึกษาไปใช้สอน 1 ภาคเรียน โดยครูทุกคนในโรงเรียนจะเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาของตนเอง และนำไปใช้ในการสอน

โมดูลที่ 6 การนำเสนอผลการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูวางแผนเตรียมความพร้อมในการนำเสนอผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีการนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ผลการจัดการเรียนรู้ 2 ครั้ง ระหว่างภาคเรียน และเมื่อสิ้นสุดภาคเรียนอีก 1 ครั้ง

2.2 ผลการนิเทศติดตาม ระหว่างการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด จิตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

จากการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยกำหนดให้มีการนิเทศติดตามผลระหว่าง การดำเนินงาน จากการใช้หลักการจิตปัญญาศึกษา 7 หลักการ พบว่า หลักการที่ครูนำมาใช้ มากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ หลักความรักความเมตตา หลักการคิดอย่างใคร่ครวญ และหลักการ เชื่อมโยงสัมพันธ์ และหลักการที่นำมาใช้น้อยที่สุดคือ หลักความมุ่งมั่น

หลักความรักความเมตตา จากการสะท้อนคิด พบว่า ครูให้ความสนใจและใส่ ใจเด็กมากยิ่งขึ้น รับฟังอย่างเข้าใจ ปราศจากอคติ ให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสพูดทุกคนให้ความ เสมอภาคและเท่าเทียมกันทั้งเด็กปกติและเด็กพิเศษ นอกจากนี้ยังเพิ่มเติมด้วยการรอพบ ผู้ปกครองขณะมารับลูกเพื่อซักถามเกี่ยวกับบุตรหลานด้วยความห่วงใย ครูที่สอนระดับปฐมวัย จะเพิ่มกิจกรรมการกอดและสัมผัสด้วยความรักและความอบอุ่น ผลที่เกิดกับนักเรียนคือ สนใจ เรียนมากขึ้นสนุกสนานกับการเรียนรู้ และชอบฟังเรื่องราวของเพื่อนๆ

หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ จากการสะท้อนคิด พบว่า ครูรู้สึก ใกล้เคียงและผูกพันกับนักเรียนมากขึ้น เมตตา และเอ็นดูเมื่อเห็นเด็กนักเรียนเรียนรู้อย่าง สนุกสนานและเพลิดเพลินกับกิจกรรมการเรียนรู้ ผลที่เกิดกับนักเรียนคือ กิจกรรมสมาธิทำให้นักเรียนนิ่งมากกว่าเดิม ชอบและสนุกกับการได้เรียนรู้ผ่านศิลปะ และเรื่องเล่าของครู

หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ จากการสะท้อนคิด พบว่า ครูใช้คือ การใช้ กิจกรรมศิลปะและสื่อจากของจริงมาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงสู่ชีวิตประจำวัน เช่น การสอน เรื่อง ผัก ผลไม้ ครูจะให้เด็ก ๆ วาดภาพผลไม้และระบายสี ใช้กิจกรรมล้อมวงสนทนา เพื่อบอก เล่าเกี่ยวกับภาพผลไม้ที่วาด โดยให้เชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง เช่น ที่บ้านนักเรียนปลูกผักผลไม้หรือไม่ สมาชิกที่บ้านมีใครบ้าง แต่ละคนชอบหรือไม่ชอบผักหรือผลไม้ชนิดใด ผลที่เกิดกับนักเรียนคือ ชอบเรียน สนุกสนานกับการเรียนรู้มากขึ้น คุณครูท่านหนึ่งเล่าว่า เห็นเด็กปกติช่วยเด็กพิเศษ ระบายสี โดยทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสนุกสนานครูรู้สึกดีมากที่สุดที่เด็กนักเรียนช่วยเหลือกัน

หลักการเผชิญหน้า จากการสะท้อนคิด พบว่า กิจกรรมที่ใช้คือ การล้อมวง สนทนา หลักการนี้ครูจะให้เด็ก ๆ เล่าเรื่องเกี่ยวกับตนเองและครอบครัว เช่นวิชาสังคม "ครอบครัวของฉัน" ครูให้เด็ก ๆ วาดภาพสมาชิกครอบครัวและกิจกรรมที่สมาชิกแต่ละคนชอบทำ เช่น พ่อชอบล้างรถ แม่ทำกับข้าว ยายชอบทำขนม พี่ชอบเล่นบอล นักเรียนชอบดูทีวี เด็ก ๆ จะต้องเล่าเรื่องราวในชีวิตจริงของตนเองอย่างเปิดเผย ภายใต้บรรยากาศที่ไว้วางใจได้และรู้สึก ปลอดภัยที่จะเปิดเผยเรื่องราวของตนเองให้สมาชิกอื่นในวงสนทนา ผลที่เกิดกับนักเรียน คือ ทั้ง เด็กปกติและเด็กพิเศษสนุกสนาน ขณะที่เพื่อนเล่าเรื่องราว เด็กพิเศษที่เรียนร่วมก็สนใจฟัง เพื่อนมากขึ้น บางเรื่องราวสมาชิกสนใจและมีการซักถามเพิ่มความสนใจ ทำให้ผู้ที่เล่ารู้สึกมี คุณค่ามากยิ่งขึ้น

หลักความต่อเนื่อง จากการสะท้อนคิด พบว่า กิจกรรมที่ใช้คือ การมอบหมายให้เด็ก ๆ คิดกิจกรรมเสริมจากที่เรียนในห้องเรียน ครูที่สอนสาระการงาน สอนการเกษตรได้สอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและให้คิดงานการปลูกพืชผักด้านหลังอาคารเรียน เพื่อให้เกิดการต่อเนื่องและเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง เด็ก ๆ นำต้นกล้าดอกอัญชันกลับไปปลูกที่บ้านตนเอง ได้ดูแลและเรียนรู้ที่บ้าน ครูให้เด็ก ๆ เล่าเรื่องราวการการดูแลรักษาให้ต้นไม้เติบโตและงอกงาม ครูให้ทำสมาธิและนึกถึงคำสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับความพอเพียง ผลที่เกิดกับผู้เรียนคือ เรียนรู้อย่างสนุกสนาน จากการปฏิบัติจริง เกิดการเรียนรู้จากภายในจนเกิดการเปลี่ยนแปลง นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ การได้สุนทรียสนทนาเกี่ยวกับงานที่เป็นกิจกรรมพัฒนานอกชั้นเรียนทำให้เขาเห็นคุณค่าในตัวเองมากยิ่งขึ้น

หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ จากการสะท้อนคิด พบว่า กิจกรรมที่ใช้คือ การให้ผู้ที่มีความรู้หรือเชี่ยวชาญภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมและเกื้อหนุนในการเรียนการสอน โดยครูการงานให้ผู้ปกครองของนักเรียนที่ทำขนมไทยเก่ง มาสอนเด็กทำขนมไทย เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติหลังกิจกรรมครูให้นักเรียนล้อมวงสนทนาเพื่อสรุปบทเรียนจากการเรียนรู้ ครูและผู้ปกครองเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกันส่งผลให้เกิดความรู้สึที่ดีและเกิดความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น ผลที่เกิดกับนักเรียนคือ นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน ผู้ปกครองที่มาเป็นผู้ปกครองเด็กเรียนร่วม ที่เต็มใจและยินดีมาร่วมกิจกรรม เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน

หลักความมุ่งมั่น จากการสะท้อนคิด พบว่า กิจกรรมที่ครูนำมาใช้บ้าง แต่ไม่มากนัก เนื่องจากโดยความหมายของหลักการความมุ่งมั่น ผู้เรียนต้องนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในการดำเนินชีวิตในเชิงประจักษ์ ผลที่เกิดกับนักเรียนคือ ผู้เรียนต้องนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในการดำเนินชีวิตในเชิงประจักษ์ ซึ่งครูผู้สอนให้เหตุผลว่าต้องใช้เวลาในการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

2.3 ผลการสะท้อนคิดหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ผู้วิจัยกำหนดให้มีการสัมมนาผลการจัดการเรียนรู้โดยการล้อมวงสนทนาและสะท้อนคิด สรุปได้ 2 ประเด็น คือ

2.3.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติงาน ผลการสะท้อนคิด โดยภาพรวมพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของจิตตปัญญาศึกษา ครูทุกคนมีความประทับใจจากการได้เข้ารับการพัฒนาตามรูปแบบขกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาช่วยให้ครูได้มองตนเอง เข้าใจเพื่อน ๆ ครูในโรงเรียน โรงเรียนยังไม่เคยมีโครงการที่มีกิจกรรมในลักษณะนี้มาก่อน ในระหว่างการพัฒนาตามรูปแบบครูในโรงเรียนเกิดความรู้สึที่ดีต่อกัน รักและสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีแนวคิดที่มุ่งมั่นตรงกันเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของผู้เรียน การให้ความสำคัญกับการดูแลใส่ใจนักเรียนทั้งเด็กปกติและเด็กพิเศษในฐานะที่เป็นโรงเรียนเรียนร่วม โดยมีข้อความที่แสดงให้เห็นชัดเจนเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับครูดังนี้

ครูคนที่ 1 “ครูโรงเรียนป่าสักทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลและให้ความรักกับเด็ก ๆ สอนให้เขาเป็นคนดีและคนเก่ง นักเรียนทุกระดับชั้นจะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยจิตตปัญญาศึกษา”

ครูคนที่ 2 “การวิจัยครั้งนี้ เปรียบเสมือนเรือ 2 ลำ พายไปพร้อมๆกันคือ อาจารย์วิทยากรจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามกับครูโรงเรียนบ้านป่าสัก 2 หน่วยงาน เป็นหนึ่งเดียวที่จะใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”

ครูคนที่ 3 “บินลัดฟ้าข้ามภูเขาข้ามน้ำมาศึกษา ค้นหาต้นแบบมาแบบจิตตปัญญา นำมาพัฒนาให้ต่อเนื่องเหลือลือ ครูป่าสักทุกคนเปรียบเหมือนน้ำที่ต้องแสงอาทิตย์ ที่นับเป็นแสงแห่งปัญญาที่สว่างเจิดจ้า ใช้จิตตปัญญาสร้างเด็กให้เกิดปัญญาด้วยเช่นกัน”

ครูคนที่ 4 “จงมุ่งมั่นทำต่อไป จิตตปัญญาศึกษา เราจะนำนักเรียนสู่คุณธรรม และคุณภาพ โดยที่ครูทุกคนจะร่วมมือกันประคับประคองสู่ความสำเร็จ มีความสุขที่ยั่งยืนตลอดไป”

ครูคนที่ 5 “ทุกกิจกรรมของจิตตปัญญาศึกษาจะต้องเกิดที่โรงเรียนป่าสัก”

ครูคนที่ 6 “ขอบคุณสำหรับกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาทั้งหมด เราได้เปิดโลกทัศน์ ได้ความรู้และเทคนิควิธีการเรียนรู้ใหม่ๆ ไปใช้ในการเรียนการสอน และยังทำให้พวกเรารักกันมากยิ่งขึ้น”

ครูคนที่ 7 “ครูเปรียบเสมือนเรือที่ขับเคลื่อนพาลูกศิษย์สู่เป้าหมาย ด้วยการอบรมสั่งสอนและจัดการเรียนการสอนให้ดีที่สุด ประทับใจในกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา นำกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปสอนแล้วเห็นผล เด็ก ๆ จะชอบมาก ตั้งใจเรียนมากขึ้น เช่น ให้เด็ก ๆ นั่งสมาธิก่อนและหลังเรียนใช้ศิลปะให้วาดภาพระบายสี ให้เด็ก ๆ ได้สะท้อนคิด ได้อะไรจากที่เด็กสะท้อนเยอะมาก เด็ก ๆ จะมีน้ำใจเอื้อเฟื้อกัน ขอขอบคุณจริงๆ ขอขอบคุณจากใจที่ทำให้เราได้รู้จักกับจิตตปัญญาศึกษา”

ครูคนที่ 8 “จิตตปัญญาศึกษา เพิ่งรู้จัก รักเลย... จิตตปัญญาทำให้ได้ทบทวนตัวเอง ได้รู้จักเพื่อนร่วมงานมากขึ้น เพื่อนร่วมงานบางคนทำงานด้วยกันมานานแต่ก็เพิ่งจะรู้จักเขาจริงๆ ในคราวนี้ กิจกรรมต่าง ๆ ของจิตตปัญญาศึกษาช่วยให้เกิดสติ ไม่ใช่เฉพาะนักเรียนเท่านั้น ครูก็ได้ประโยชน์จากกิจกรรมนี้ด้วยเช่นกัน อยากรู้ก็ถามจะให้ได้ ควรมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง”

2.3.2 ด้านผลที่เกิดกับนักเรียน ผลที่เกิดกับนักเรียนเมื่อครูได้จัดการเรียนรู้อตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม โดยภาพรวมแล้วพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับผู้เรียนดังนี้

ครูคนที่ 1 “นักเรียนมีความประพฤติดีขึ้น เชื่อฟัง ไม่ดื้อ เป็นเด็กดี จากที่แต่ก่อนดื้อและชนมากกว่านี้ เชื่อว่าการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาจะช่วยให้นักเรียนเป็นคนดีได้”

ครูคนที่ 2 “จิตตปัญญาศึกษาใช้ได้ผลจริงๆ นักเรียนเรียนอย่างสนุก ไม่แสดงอาการเบื่อ เรียนอย่างสนุก มีความสุข และเห็นเด็กๆทำงานด้วยกันอย่างมีความสุขทั้งเด็กปกติและเด็กเรียนร่วม รักกันมากยิ่งขึ้น เห็นได้อย่างชัดเจน เวลาให้ทำกิจกรรมเขาจะ กุลีกุลช่วยกัน ไม่เกี่ยงงานกันเหมือนเมื่อก่อนอยากให้อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ กลับมาอีกในรูปแบบการนิเทศติดตาม”

2.4 ผลการประเมินศักยภาพของครูก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า ศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครู หลังการใช้รูปแบบฯ สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($*p \leq 0.05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ 1 ด้านความเข้าใจและความตระหนักในกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา หลังการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ โดยก่อนการใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=2.95$) ระดับปานกลาง หลังการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.80$) ระดับมากที่สุด ด้านที่ 2 ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หลังการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ โดยก่อนการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=2.88$) ระดับปานกลาง หลังการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.68$) ระดับมากที่สุด

2.5 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ตามมาตรฐานการประเมินทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) เมื่อพิจารณาภาพรวมในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงตามระดับความคิดเห็นมากไปตามลำดับ ดังนี้ ด้านความเหมาะสม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) ด้านความเป็นไปได้ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) และด้านความแม่นยำ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$)

การอภิปรายผล

1. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมที่ใช้หลักการจิตตปัญญาศึกษา 7 หลักการ คือ หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ หลักความรักความเมตตา หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ หลักการเผชิญความจริง หลักความต่อเนื่อง หลักความมุ่งมั่น และหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดเป็นสาระ 6 โมดูล 14 กิจกรรม ทั้งนี้รูปแบบมีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ จุดประสงค์ ลักษณะสำคัญ ขั้นตอน และการวัดและ

ประเมินผล มีขั้นตอนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนเพื่อการพัฒนา ประกอบด้วย ขั้นตอนการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ ขั้นน้อมใจสู่การพัฒนา ขั้นมุ่งหน้าลงมือปฏิบัติ ขั้นเกิดผลชัดจิตตปัญญา ผู้วิจัยหาคุณภาพของรูปแบบด้วยการนำรูปแบบฯให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบ โดยการนำรูปแบบให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยนิพนธ์พิจารณาให้คำแนะนำ มีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยนิพนธ์ จากนั้นนำรูปแบบหาคุณภาพอีกขั้นตอนโดยการจัดสนทนากลุ่ม(focus group)โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ที่ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตตปัญญาศึกษา ด้านนวัตกรรมทางการศึกษาและด้านการวัดและประเมินผล จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการปรับแก้ไขตามข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มจนผู้เชี่ยวชาญมีข้อสรุป พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ข้อคิดเห็นว่าเป็นรูปแบบที่มีคุณภาพ พร้อมนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบได้ ซึ่งรูปแบบที่พัฒนานี้สอดคล้องกับ(กุลยา ตันติผลาชีวะ 2548, อ้างใน หทัยรัตน์ ทรวททรง, 2550 , หน้า 33) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และพบว่ามี 6 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียนการสอนให้เกิดมโน ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของการสอน ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการสอน ขั้นที่ 5 ดำเนินการสอน ขั้นที่ 6 ประเมินภาพการสอน

2. ผลการสะท้อนคิดการอบรมพัฒนาครูการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ตามโมเดลในการพัฒนา พบว่า โดยภาพรวม ครูเกิดความรู้สึกที่ดีในระหว่างร่วมกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยเฉพาะการได้สงบนิ่งและทำสมาธิก่อนและหลังทำกิจกรรม บรรยากาศการเรียนรู้ระหว่างการอบรมสบาย ผ่อนคลาย สถานที่อบรมเป็นพื้นที่โล่งนั่งทำกิจกรรมอย่างอิสระ ไม่ต้องจดบันทึก แต่เป็นการทำกิจกรรมที่ได้คิดพิจารณาและนำความรู้สึกนึกคิดของตนมาสนทนาในวงทำให้รู้สึกดีทั้งต่อตนเองและเพื่อน และรู้สึกประทับใจในความเป็นกันเองของวิทยากร กิจกรรมทำให้คิดถึงนักเรียนที่โรงเรียน รู้สึกว่าตนเองรักและศรัทธาในความเป็นครูมากขึ้น เพราะกิจกรรมทำให้ได้ทบทวนตัวเองและทำความรู้จักกับคนอื่น การได้ล้อมวงสนทนาทำให้เกิดความรัก ความเห็นใจ และเข้าใจในผู้อื่น ครูสรุปผลการสะท้อนคิดว่าการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ในแต่ละกลุ่มสาระวิชานั้น โดยภาพรวมทุกกลุ่มสาระวิชาได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยนำกิจกรรมตามหลักการของจิตตปัญญาศึกษาไปใช้สอน 1 ภาคเรียน โดยครูทุกคนในโรงเรียนจะเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาของตนเอง และนำไปใช้ในการสอน สอดคล้องกับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสายัณห์ วงศ์สุนิทร, บุญเรือง ศรีเหรียญ และชาติรี เกิดธรรม. (2556). ได้ศึกษาหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้ด้านจิตตปัญญาศึกษาและได้นำองค์ประกอบนั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้กับการพัฒนาความมีวินัยให้กับนักเรียนมัธยมศึกษา ทำให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา มี 5 ขั้นตอน คือขั้นตอนที่ 1 การสร้างศรัทธา ผู้สอนสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เรียน จัด

สภาพแวดล้อมบรรยากาศ แรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจตลอดจนให้ปัจจัยภายนอกให้เกิดประโยชน์เพื่อให้เกิดปัจจัยภายในหรือการ รู้จักคิดพิจารณาของนักเรียน เพื่อให้มีความพร้อมเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนขั้นตอนที่ 2 การให้ความรู้ ผู้สอนให้ความรู้ความเข้าใจภาคทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิด หลักการทางจิตตปัญญาศึกษาควบคู่ไปกับความรู้เกี่ยวกับความมีวินัยเพื่อให้นักเรียนสามารถบูรณาการหลักการจิตตปัญญาศึกษาเข้าไปสู่การเพื่อให้เกิดความมีวินัย ขั้นตอนที่ 3 การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนโดยผ่านการฝึกปฏิบัติกิจกรรมกิจกรรมที่หลากหลายจนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่อยู่รอบตัวโดยปราศจากอคติ ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนความคิด สะท้อนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำกิจกรรมที่เน้นความมีวินัยเป็นการเชื่อมโยงความรู้ด้วยความคิดสะท้อนกลับจากสิ่งที่ได้เรียนรู้และกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ขั้นตอนที่ 5 การนำไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนตระหนักเห็นความสำคัญถึงประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนให้การเสริมแรงหรือให้รางวัลเพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ออกมาพฤติกรรมนั้นจะมีความคงทนและพัฒนาเป็นลักษณะนิสัยได้ในที่สุด

3. ผลการนิเทศติดตาม ระหว่างการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า จากการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยกำหนดให้มีการนิเทศติดตามผลระหว่างการดำเนินงาน จากการใช้หลักการจิตตปัญญาศึกษา 7 หลักการ พบว่า หลักการที่ครูนำมาใช้มากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ หลักความรักความเมตตา หลักการคิดอย่างใคร่ครวญ และหลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ และหลักการที่นำมาใช้น้อยที่สุดคือ หลักความมุ่งมั่น หลักความรักความเมตตา จากการสะท้อนคิดพบว่า ครูให้ความสนใจและใส่ใจเด็กมากยิ่งขึ้น รับฟังอย่างเข้าใจ ปราศจากอคติ ให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสพูดทุกคนให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทั้งเด็กปกติและเด็กพิเศษ ผลที่เกิดกับนักเรียนคือ สนใจเรียนมากขึ้นสนุกสนานกับการเรียนรู้ และชอบฟังเรื่องราวของเพื่อน ๆ หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ จากการสะท้อนคิด พบว่า ครูรู้สึกใกล้ชิดและผูกพันกับนักเรียนมากขึ้น เมตตา และเอ็นดูเมื่อเห็นเด็กนักเรียนเรียนรู้อย่างสนุกสนานและเพลิดเพลินกับกิจกรรมการเรียนรู้ ผลที่เกิดกับนักเรียนคือ กิจกรรมสมาธิทำให้นักเรียนนิ่งมากกว่าเดิม ชอบและสนุกกับการได้เรียนรู้ผ่านศิลปะ และเรื่องเล่าของครู หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ จากการสะท้อนคิด พบว่า ครูใช้คือ การใช้กิจกรรมศิลปะและสื่อจากของจริงมาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงสู่ชีวิตประจำวัน หลักความมุ่งมั่น จากการสะท้อนคิด พบว่า กิจกรรมที่ครูนำมาใช้บ้างแต่ไม่มากนัก เนื่องจากโดยความหมายของหลักการความมุ่งมั่น ผู้เรียนต้องนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในการดำเนินชีวิตในเชิงประจักษ์ ผลที่เกิดกับนักเรียนคือ ผู้เรียนต้องนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในการดำเนินชีวิตในเชิงประจักษ์ ซึ่งครูผู้สอนให้เหตุผลว่าต้องใช้เวลาในการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนสอดคล้องกับ เรือรบ (2553) ที่ได้อธิบายว่าการฟังอย่างลึกซึ้งเป็นวิธีหนึ่งที่แสดงให้รู้

ว่าครูสนใจและมีเมตตาต่อผู้เรียน ที่แสดงให้เห็นว่ามี “ความเคารพ” ต่อสิ่งที่ผู้เรียนเล่าให้สมาชิก ฟัง “การห้อยแขวน” คือการไม่ตัดสินว่าสิ่งที่ผู้เรียนพูด และ “เสียงของเรา” หมายถึงการพูดเมื่อ รู้สึกจริงจังและจริงใจ ลักษณะดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงหลักความรักและเมตตา การ พิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วิศิษฐ์ วังวิญญู (2553) อธิบายถึง การหลักการฟังที่ประเสริฐสุดของครูสื่อให้เห็นความรักความเมตตาที่มีต่อผู้เรียน การฟังที่ ประเสริฐสุดคือการฟังด้วยใจ ฟังอย่างถึงความฟังที่ไม่ได้มุ่งหวังสิ่งที่จะได้จาก การ สนทนาและไม่ใช้การฟังเพื่อเจรจาต่อรอง แต่เป็นการฟังที่รับเอาความคิดทั้งหมดของผู้พูด การ ได้ฟังอย่างลึกซึ้งและมีคุณภาพนี้จึงจะเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตัวเอง

4. ผลการสะท้อนคิดหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตต ปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ผู้วิจัยกำหนดให้มีการสัมมนา ผลการจัดการเรียนรู้โดยการล้อมวงสนทนาและสะท้อนคิด สรุปได้ 2 ประเด็น คือ

4.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติงาน ผลการสะท้อนคิด โดยภาพรวมพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของจิตต ปัญญาศึกษา ครูทุกคนมีความประทับใจจากการได้เข้ารับการพัฒนาตามรูปแบบขกิจกรมจิตต ปัญญาศึกษาช่วยให้ครูได้มองตนเอง เข้าใจเพื่อนครูในโรงเรียน โรงเรียนยังไม่เคยมีโครงการที่ มีกิจกรรมในลักษณะนี้มาก่อน ในระหว่างการพัฒนาตามรูปแบบครูในโรงเรียนเกิดความรู้สึกที่ดี ต่อกัน รักและสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีแนวคิดที่มุ่งมั่นตรงกันเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของ ผู้เรียน การให้ความสำคัญกับการดูแลใส่ใจนักเรียนทั้งเด็กปกติและเด็กพิเศษในฐานะที่เป็น โรงเรียนเรียนร่วม โดยมีข้อความที่แสดงให้เห็นชัดเจนเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับครู สอดคล้องกับ (วิชญา ผิวคำ, 2553) การวิจัยศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แนวคิดจิตตปัญญา ศึกษานออุดมศึกษา พบว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนคือหลังเรียนคือมีสติ รู้ตัวอยู่กับ ปัจจุบันขณะ ควบคุมพฤติกรรมตัวเองได้ดีขึ้นทั้งวาจา และการกระทำ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ตนเองและปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นอย่างเป็นรูปธรรม สิ่งที่เปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน มี 3 มิติ คือ การเข้าใจและยอมรับตนเอง การเข้าใจและยอมรับผู้อื่น และการเข้าใจและยอมรับความจริงตาม ธรรมชาติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศศิลักษณ์ ชัยนกิจ, 2553) ที่วิจัยกระบวนการนำ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์การเรียนรู้ของนิสิต วิชาการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย หลังการวิจัยพบว่า นิสิตที่เรียนด้วย กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามีคุณลักษณะดีขึ้น 3 ด้าน คือ 1) มีความ ตระหนักรู้ต่อตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นคุณค่า มองโลกแง่ดี มีความสุข เรียนรู้้อย่างมี ประสิทธิภาพ 2) การตระหนักรู้ต่อผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น ยอมรับผู้อื่น มองเห็นสรรพสิ่งตามความ เป็นจริง เห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าของผู้อื่น 3) การตระหนักรู้ต่อวิชาชีพของตนเอง มองเด็ก นักเรียนตามความเป็นจริง สอนตามธรรมชาติของเด็ก ใส่ใจในการสอนและเห็นคุณค่าของ

วิชาชีพครู (เพ็ญพิสุทธิ์ ใจสนิท, 2553) วิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการคิดอย่างครบวงจรเพื่อการปฏิบัติงานของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดทำให้นักศึกษารู้จักตนเองมากขึ้น มีสติ รู้ตัว คิดก่อนลงมือทำตัดสินใจถูกต้องมากขึ้น รู้ถูก รู้ผิดสามารถคิดอย่างเป็นระบบ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองมากขึ้น เปิดใจ ยอมรับผู้อื่น เข้าใจการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เข้าใจการอยู่ในสังคม เข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าของผู้อื่น คิดอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มสูงขึ้น กว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

5. ผลการประเมินศักยภาพของครูก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า ศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของครู หลังการใช้รูปแบบฯ สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($*p \leq 0.05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ 1 ด้านความเข้าใจและความตระหนักในกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา หลังการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ โดยก่อนใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=2.95$) ระดับปานกลาง หลังการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.80$) ระดับมากที่สุด ด้านที่ 2 ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หลังการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ โดยก่อนการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=2.88$) ระดับปานกลาง หลังการใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.68$) ระดับมากที่สุด จะเห็นได้ว่าศักยภาพของครูที่ได้รับการพัฒนาตามรูปแบบสูงขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เหตุทัย อนุสรราชกิจ และ ศิริประภา พุทธิกุล, 2553) วิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครูปฐมวัยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการพัฒนาครูที่สอนระดับปฐมวัย 30 คน พบว่าหลังการพัฒนาครูมีผลการเรียนรู้สูงขึ้น 3 ด้าน คือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ครูมีเจตคติสูงขึ้น ในด้านของความรักความเมตตาที่มีต่อเด็กปฐมวัย และครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการจัดชั้นเรียนและปรับพฤติกรรมเด็กปฐมวัยได้สูงขึ้น

6. ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ตามมาตรฐานการประเมินทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) เมื่อพิจารณาภาพรวมในแต่ละด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงตามระดับความคิดเห็นมากไปตามลำดับ ดังนี้ ด้านความเหมาะสม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) ด้านความเป็นไปได้ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) และด้านความแม่นยำ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$)

จากผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วม มีผลการประเมินในระดับมากทุกรายการทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความแม่นยำ น่าจะมีปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญในการพัฒนารูปแบบครั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญของการพัฒนาครูในการจัดกิจกรรม พร้อมให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล ใช้สถานที่ในการอบรมและทำกิจกรรมทุกครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมกับครูทุกขั้นตอน การที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพของการพัฒนารูปแบบฯในครั้งนี้อย่าง
2. ความมุ่งมั่นและความตั้งใจของครู โรงเรียนการพัฒนาคูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ตามการพัฒนารูปแบบครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนา ทั้ง 4 ขั้นตอน ตั้งแต่ ขั้นตอนการสร้างความตระหนักรู้ น้อมใจสู่การพัฒนา มุ่งหน้าลงมือปฏิบัติ เกิดผลชัดจิตตปัญญา โดยที่ทุกขั้นตอนผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมเกือบทุกกิจกรรม จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งกระบวนการจิตตปัญญาทำให้ผู้วิจัยกับครูที่ร่วมกิจกรรมเกิดความผูกพันและมีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน และผู้วิจัยรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของความคิด เจตคติของครูที่สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจ และให้ความร่วมมือทุกกิจกรรมส่งผลให้ประสิทธิภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมากด้วย
3. ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของวิทยากร ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของวิทยากรเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ซึ่งวิทยากรเป็นคณาจารย์ผู้สอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และเป็นผู้ที่มีวุฒิและประสบการณ์ด้านการศึกษาพิเศษ คณะวิทยากรมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมตลอดกระบวนการในการใช้รูปแบบฯ ตั้งแต่ให้ความรู้ในการอบรมปฏิบัติการ การนิเทศติดตาม การศึกษาดูงาน และการสะท้อนคิดหลังใช้รูปแบบฯ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม โดยจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้บริหารและครูในโรงเรียนให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพราะการจัดการเรียนรู้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษานอกจากจะมีความมุ่งมั่นตั้งใจแล้ว บุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องควรเข้าใจ รวมทั้งสถานที่ในการจัดการเรียนรู้จะต้องเอื้ออำนวย

ต่อการจัดกิจกรรม เช่น การทำสมาธิแบบสั้นๆ การล้อมวงสนทนา การเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะเพลง ฯลฯ

1.2 วิทยากรในการพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ด้านจิตตปัญญาศึกษาและเด็กพิเศษ

1.3 หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุน หรือส่งเสริมทั้งการจัดโครงการงบประมาณในการพัฒนาครูตามรูปแบบฯ ให้กับทุกโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม และมีการนิเทศติดตามเพื่อหนุนเสริมให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยต่อในลักษณะที่ นำรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ไปใช้แล้วศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองของเด็กปกติและผู้ปกครองของเด็กพิเศษที่มาเรียนร่วม เช่น ศึกษาความเปลี่ยนแปลงหรือความคงอยู่ของพฤติกรรมของผู้เรียนเมื่ออยู่ที่บ้าน

2.2 ควรมีการวิจัยที่ใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยมีการเปรียบเทียบตามกลุ่มสาระวิชา